

Ukininkas

Prekė laikraščio:

Prusose ir i Austriją 3 auks.
i Ameriką ir i kitas svetimas
žemes 5 auks.
i Rusiją (kuvertuose) 5 rub.

LIETUVOS

UKININKŲ LAIKRAŠTIS.

Prekė apgarginimų:

Už eilutę smulkas
rašto arba už jos vietą per
pusę puslapio. 60 fenigų.

IŠEINA DU SYKIU PER MĖNESĮ SU MĖNESINIŲ PRIEDŲ.

Nurodymas ir priminimas.

Ant 101 puslapio šio numerio „Ukininko“ patilpo korespondencija, ištraukta iš lenkiško laikraščio „Wiek“, ir toje korespondencijoje randame du labai akyvu daigtu, būtent, žinią apie dvi (ukininkystės bei pienininkystės) mokykli. Rašydamas straipsni „Pasikalbėjimai apie ukininkystę Lietuvoje“, aš visiškai nežinojau apie buvimą tų teip rimtų įtaisų Lietuvoje, delto jų visai nė neminėjau. Kaltybė už tokį nežinojimą puola, žinoma, ir ant manes, bet dang kaltesni, man rodos, tie, kurie, arti tų mokyklų gyvendami, nepasirupino aprašyti jas mūsų laikraščiuose pirmiau, negu kelintas tai iš lenkiško laikraščio patyrė.

Taigi akyviems skaitytojams, norintiems ką patirti apie todvi mokykli, patariu perskaityti su atida minėtąją korespondenciją, o mūsų laikraščių dragdirbiams bei korespondentams primenu, idant teiktusi nenulylėti daugiau tokių rimtų Lietuvoje įtaisų, kaip minėtosios mokyklos; malonėčiau dagi prašyti, kurie pažinsta todvi mokykli, kad teiktusi da platesnes žinias i „Ukininką“ apie jodvi paduoti.

Podraugei pranesame maloningiems mūsų skaitytojams, juog šiomis dienomis esame gavę iš Berlyno rankraštį apie pienininkystę, parašytą vieno didei mokyto lietuvio, su visa širdžia atsidavusio mokslui apie ukininkystę apskritai ir apie pienininkystę ypačiai. Mes tajį rankraštį veikiai, kaip jau syki esame sake, atspausdinsime „Ukininko“ priedams, ir tokiu būdu kiekvienas mūsų skaitytojas gaus tas knygeles dovanai ir galės vartoti sau ant naudos, o mums ant džiaugsmo.

Tosios knygelės nebus labai didelės, vienok turės savyje išguldytas visas reikalingiausias žinias apie pienininkystę, o teip-pat turės keletą paveikslėlių masinų, reikalingų prie pienškosios pramonės. Žodžiu sakant, skaitytojas čionai atras visą pienininkystės mokslą išguldytą, nors trumpai, bet aiškiai ir suprantamai.

Redaktorius.

[S. Rataičius]

Apie lizdininkus.

I.

Kiaulių lizdininkas.

Mūsų krašte dažniausiai užėinamas kiaulių lizdininkas. Baltas kaip juosta, ilgas ir paploščias, jisai tankiai randamas pas žmones žarnose; užėina jį ir kiaulių žarnose. Jo kunas sudėtas iš daugybės sąnarėlių; yra tokių lizdininkų, kurių tų sąnarėlių galima priskaityti lyg 1000. Kiekvienas toksai sąnarėlis gali atsiskirti nuo lizdininko, bet tai dedasi tik tai su senesniais, suaugusiais sąnariais, su tais, kurie yra toli nuo galvos; artymieji esti nesuauge, kaip siulas ploni. Savo galva, su duobute iš priekio ir kitomis keturiomis šonuose, jisai gali įsisiegti į žarną lyg kokiais siurbikliais. Aplink priekinę duobutę, kame kiti gyvuliai turi snukį, kiaulių lizdininkas turi lyg 30 kabliukų, kuriais jisai gali įsikibti į žarną. Paprastai taip jisai ir daro: įsikimba kabliukais į žarnas, duobutėmis įsisiurbia, ir daryk tu jam, ką nori, — ne taip lengvai išvarysi. Gyvendamas žmogaus viduriuose, toksai lizdininkas minta tomis sultimis, kurias gamina žmogaus skilvys (pilvas) iš nurytų valgių. Lizdininkai neturi žarnų, minėtasis sultis jisai įtrankia į savę per savo ploną odele, ir jisai sotus.

Jisai veisiasi šiokių būdu. Kiekvienas jo sąnarėlis *hermaphroditas*, t. y. kiekviena sąnarėlyje yra vyriškoji sėkla bei moteriškoji kiaušinėliai. Lizdininkas sudeda daugybės kiaušinėlių į tam tikrą maišelį (pilvelį), kursai, kiaušinėliams paugėjus, užima visą lizdininko kuną; suauge kiaušinėliai praplėšia lizdininko kuną, įsėina laukan ir pakliuva į žmogaus žarnas, o iš žarnų drauge su išmatomis įsėina oran iš žmogaus kūno.

Oran gali įsėiti ir dalelė paties lizdininko, keletas jo sąnarėlių atsiskyrusių nuo čielo. Lauke lizdininko kiaušinėliai neprazusta, nėsa kiekvienas kiaušinėlis apšarvotas storu lukštu, kursai jį apgina nuo šalčio ir perdidžio karščio; bet lizdininko išaugimui būtina reikalinga, kad jisai pakliūtų į kiaušlės arba į žmogaus vidurius. Kiaulė ryja viską, ji praryja ir lizdininko kiaušinėlius. Patekęs į kiaušlės vidurius, kiaušinėlis atgyja šiltame skystime, jo lukštas pasileidžia. Didumo jisai tame laike buvo nedidesnis už aguonos grūdą; apvalus kaip kamuolėlis, ant kamuolėlio paviršiaus matyti šešetas mažų aštrių kablelių; dėl savo mažumo jisai gali iš žarnų perlįsti per jų sienas ir kraujo kelius ir drauge su krauju atsikurti plaučiuose, įknuose (kepenose), po liežuviu, raumenyse, smegenyse, ir tt. Kiaulės daugiausia jų turi po liežuviu: jie

kaip žirniai prisisagioję po ligotos kiaušlės liežuviu. Bet kirmėlytės (t. y. kiaušinėliai, iš kurių išrieta paskui lizdininkai), kurios pakliuva į raumenis, nerimsta, vis kruta, ir tuo pat, žinoma, labai vargina gyvulį, pas kurių jų įvysta. Ne kas da būtų, kad josios tik kiaušlės tevargintų: bet dažnai ir žmonėms į vidurius jos patenka; pirmuoniais atsiranda jos pilve, paskui gali pasiekti smegenis, įknuas, plaučius; o tankiausia atsiduria po skura tarp raumenų. Toksai kamuolėlis, krutėdamas ir siurbdamas kūno syvus, didį kenksmą daro žmogui sveikatai. Įvisus tokių lizdininko perų smegenyse, žmogus gali iš proto įsėiti. Tikrasis lizdininkas iš perų išauga šiokių būdu. Užsikrėtusios tokiais lizdininko kamuolėliais kiaušlės mėsa suvalgo žmogus, o drauge su mėsa praryja ir pasakytuosius perus; ir tie, atsidurę žmogaus žarnose, gali tenai tolyn augti. Jų kableliai pirma įdubaa kamuolėlin, o paskui iš duobelės dugno jau išauga lizdininko galvelė; sąnarėliai anga vienas paskui kitą, pradėjus nuo galvos. Sąnarėlis arba keletas sąnarėlių gali atsimegti nuo viso lizdininko, bet iš galvelės vėlei atauga nauji sąnarėliai.

Lizdininko kamuolėlis, kurs pasidarę iš kiaušinėlio, buvo žirnio didumo ir tankiausiai randamas kiaušlės mėsoje, rečiau pas žmogų; o jei žmogus valgo mėsa tokios ligotos kiaušlės, ir nuryja toki kamuolėli, tai žmogaus viduriuose jisai pavirsta jau į tikrą lizdininką. Norint numarinti kiaušinėlyje esančius lizdininko kamuolėlius, negana vieno rukymo bei sudymo. — tokia mėsa reikia būtina gerai išvirinti.

Norint apsisaugoti nuo kiaušlės lizdininko, nereikia valgyti mėsos ligotos kiaušlės. Abejotiną mėsa reikia gerai išvirinti ir tokiu būdu numarinti kirmėles. Tėvai ir motinos privalo daboti, idant kudykiai laikytų savo pirštus apšarniai (valybai). Kartais kudykiai, žemės bekrapštinėdami, gali susiepti pirštus lizdininko kiaušinėliais; paskui, nagus beuolp-dami, gali praryti kiaušinėlius ir užsikrėsti lizdininkais. Žemiminkai privalo įsitaityti tam tikras vietas laukan eiti, idant kiaušlės nurytų žmonių išmatų. Sergančia kiaušle reikia nuo kitų atskirti ir gydyti. Reikia klausyti, ką sako daktarai ir kiti mokslo vyrai, o nesakyti: „sveikam viskas sveika“. Kad sveikam būtų viskas sveika, tai nė ligonių niekados nebūtų; bet matyti, kad ne taip dedasi, ir ypač kurie taip kalba ir nesisaugoja, tarp jų yra daugiausia yvairių ligonių.

II.

Galvių lizdininkas.

Galvių, lygiai kaip ir kiaulių, lizdininkas pas žmogų laikosi žarnose. Išrodo jisai taip,

kaip ir kiaušinių lizdininkas, tikrai pusantro karto ilgesnis už aną, o platumo platesnis ir storesnis; prysakinė duobutė neturi kablukų, o kitos keturios ant galvos duobutės didesnės už kiaušinių lizdininko duobutes, ir į žarnas įsisiurbia tvirtai, ir sunkiau jį išvaryti; šanariai šito lizdininko labai pigiai atsimazgo nuo čielo lizdininko. Krutėdamas žarnose sitasai lizdininkas kutena nervų galus. Ligonis nervingas, naktimis nemiega, klejoja, ir gali iš proto išeiti arba stačiai numirti.

Galvijų lizdininkas, lygiai kaip ir kiaušinių hermaphroditas; vysta jįsai be mažo ko teip pat, kaip kiaušinis. Lizdininkas arba keletas jo šanarių išeina oran; kiekviename šanariuje buva lyg 1000 kiaušinėlių; iš kiekvieno kiaušinėlio gali išaugti lizdininkas, jeigu jį prarys gyvulys, kurio pilve jįsai negursta; tokie gyvuliai — tai raguočiai: karvės, jautėnai ir kiti. Pakliuvęs į galvijų vidurius, kiaušinėlis teip pat atgyja, kaip ir kiaušinis; lūkstas nutirpsta, išdygsta šeši kablukai, ir kamuolėlis keliauja toliau, į plancius, jaknas, smegenis; dažniausiai apsibūva raumenyse ir prie kaulų.

Pas gyvuli kamuoliukas, negali išaugti į čielą lizdininką. Tolesniam jo augimui reikia, kad žmogus jį suvalgytų. Po 60 dienų nuo valgymo jautienos su kamuoliukais, kamuoliukas pas žmogų atsigana, auga ilgai ir eina storin; iš kamuoliuko išauga galvelė, o paskui šanarijai vienas paskui kitą.

Galvijų lizdininkas, lygiai kaip ir kiaušinis, yra didesnis pavoingas žmogaus sveikatai. Tikrai kiaušinių lizdininko kiaušinėliai gali gyventi žmogaus pilve, o galvijų lizdininko kiaušinėliai žmogaus viduriuose neįsturi. Žmogaus skilvio syvai jam perriebus, jįsai būtinai privalo liesesnio maisto — karvės ar jautio žarnose. Musų žmonės retai tevalgo jautieną, tai galvijų lizdininkų vargu ir berastum pas musų sodiečius, bet užtai žydai, kurie maitinasi dangiansiai jautieną, turi nuo šitų lizdininkų daug nukentėti.

III.

Šunų lizdininkas

Naminiai gyvuliai, kiaušė ir karvė, duoda žmogui maistą, bet kartais gali būti ir priežastimi jo nesveikatos, nepalaimos. Šuo, žmogaus tarnas ir bičiulis: jįsai saugoja žmogaus turty; gina kartais nuo pavojaus ir apie stalą malonėjasi, bet besimalonėdamas dang kart užkrečia savo pona sekla baisiausios lizdininkų ligos.

Štai, kaip dedasi. Šuns žarnose, tarp valėlių, kuriais žarnos išskleistos, esti mažutės kirmėlės — šuns lizdininkai. Kiekvienas lizdininkas iš 3 ar 4 šanarių; ilgumas kiek-

vieno šanarių kaip nago juodymas — vargia paprastomis akimis matyti. Per padidinanti stikla galima patėmyti, kad prysakinė duobutė keturios eilutės kablukų, kaip vainikas, apsiaucia. Pats lizdininkas vos matomas — tai kaip maži turi būti jo kiaušinėliai! Dulkės didumo kiaušinėliai išeina iš šuns žarnų, vėjas išblasko juos po visas pakampes: ant žolės, ant dirvos gali jie nulėkti. Galvijai, ēsdami žolę, gauna drange ir kiaušinėlius nuryti. Žmogus, šunį beglostydamas, gali nuo jo snukio kiaušinėlius nubraukti ir jais ranką užsikrėsti; šuo, žmogaus ranką belaižydamas, gali palikti ant rankos ir kirmėlių sekla drange su seilėmis; o nuo žmogaus rankos lyg pilvo netoli. Kirmėlės kiaušinėlis pakliuva į žmogaus pilvą. To jam ir tereikia. Tuojaus kiaušinėlis pradeda augti, lūkstas jo pasileidžia, šeši kablukai išdygsta ant kamuolėlio. Neilgai trukus, persikelia kamuolėlis iš pilvo į jaknas, plancius, raumenis, smegenis ir auga; kamuolėlis eina didyn ir didyn; pilnas prianga pulių; išauga pirma kaip kamuoliukas, paskui kaip kumsčia ir ant galo kaip geras kamuolys. Lūkstas jo odos eina klodais, nėsą vienai užaugus, po ja kita nauja auga, o senoji plysta. Mokyti vyrai išrado, kad tos kirmėlės (voties) skystimas kaitinamas nesusitraukia, nėsą nedaug teturi savyje baltymo. Žinomas daigtas, kad tokią votį nėra ką ilgai laikyti, reikia veikiai šauktis prie daktaro ir duoti išpjauti. Patsai ligomis niekadės netur tokią votį mėginti pjauti, nėsą joje yra nuodai, leukominais vadinami, kurie gali žmogų numarinti, jeigu pakliūtų į perpjovimą sveiko kūno: pagadinta kraują, ir žmogus turi mirti.

Taigi mat, kokia baisi votis pasidaro iš to mažo šuns lizdininko kiaušinėlio. Tolesnis visimas gali eiti trejopu būdu. 1) Pirmiausiai viduryje kamuolio, ant jo odos, atsiranda įdubimas ir iškyla kamuoliukas su šešiais kablukais; ant to mažučio kamuoliuko išauga kitas, da mažesnis, ir teip toliau; ant galo didysis kamuolys pasidaro pilnas mažųjų kamuoliukų, ir kiekvienas jų prisisege prie didžiojo kamuolio odos. 2) Antras visimo būdas toks: viduryje didžiojo kamuolio išauga daugybė mažesnių kamuoliukų stačiai iš vidurinės pusės kirmėlės odos; jie jie gali atsiskirti nuo savo tėvo kamuolio ir plaukyti po jo vidurį. 3) Pagaliaus trečiasis danginimosi būdas šitoksai: ant kamuolio viršaus išauga daugybė kamuolaičių su galvelėmis; kiekvienas kamuolaitis gali nuo didžiojo kamuolio atsiskirti — tada skaudamoji vieta bus užimta kirmėlių, jų primurgdyta. Tikrai yra išparodyta, juog iš mažučio šuns lizdininko kiaušinėlio išauga pas žmogų toksai

baisus kamuolys, tokia baisi votis. Žinoma, juog toji liga tankiausiai atsitinka tenai, kur žmonės su šunimis broliaujas. O toji kirmėlė atsiranda pas tokius šunis, kurie nuolatai esti prie avių. Grenlandijoje ir Islandijoje ant septynių sveikų žmonių galima rasti vieną tokią ligonį.

Lietuvoje ir Žemaičiuose, kaip girdėti, sako sergančių nuo šuns lizdininko yra labai daug, nėra mūsų broliai tos ligos nepažįsta ir šep nemoka ir nemėgsta saugotis nuo ligų, sakydami: „kaip Dievas duos, taip bus.“ Atsiradus tokiai vociiai raumenise, daktaras gali išpjauti ir pagelbėti ligoni; bet jeigu atsiras plaučiuose, jaknose, čia jau ne daktaras nieko nepadarys. Kamuolys šuns lizdininko gali apsigyventi senų moterų žyrate ir tenai išaugti. Tasai nuo lizdininko kaip kada patenka dešimts metų ir ilgiaus. Išgydyti duodasi tiktai išpjaujant; bet kaip nuo jo apsisangoti? Reikia būti svariui ir valybam: emant valgyti, turėti rankas nieku nesuteptas. Tėvai ir motinos privalo vaikelius, tą brangiausią savo turtą, didei saugoti, nėra pas vaikus toji kirmėlė labiausiai rimsta. Nesigailėk laiko, ant apsisvarinimo praleisto; saugokis, ir Dievas tavę saugos. Laikas išleistas ant nusiprausimo arba nuprausimo kudykio nebus niekados dovanai pražuvęs. Apšarnumas (valybumas) apgins tavę ir tavo kudykius nuo baisių ligų, ir tu džiaugsiesi savo ir savo vaikų sveikata. Jug sveikata tai brangiausioji brangenybė kiekvienam žmogui.

IV.

Lydekos (lydzio) lizdininkas.

Žmogaus ir šuns žarnose kartais įsikuria lydekos lizdininkas. Sitais daug platesnis ir ilgesnis už visus viršuje minėtuosius. Jisai buvo keturių sieksnių ilgio. Galvelė tartum iš dviejų kultūvėlių sudėta, ant jos matyti dvi duobutės; sanarėlių — rasi koki 4000. Sanarėliai tuo skiriasi nuo kitų lizdininkų, kad jie didesni į ilgį ir į plotį. Lydekos lizdininkas — hermaphroditas; bet-gi jisai turi tą skirtumą, kad paugėję kiaušinėliai išeina iš lizdininko kuno, neperplėsdami jo sienų, tiktai per tam tikrą skylutę, esančią ant paploksčiosios sanarėlio pusės, o ne ant šoninės, kaip viršuje aprašytųjų. Nors tasai lizdininkas taip baisiai didelis, vienok išvaryti jisai nesunku. Kolei jisai esti vidurinėse, daro nemaža piktą žmogaus sveikatai. Kiek tai jisai sučiulpia maistinių sulčių, budamas toksai didelis! Lydekos lizdininką užėsi tenai, kur žmonės valgo žuvį. Sito lizdininko kiaušinėliai tegali pradėti augti tik tiktai vandenyje. Kiaušinėlis aprauktas p eksnele ir turi ant paviršiaus sarvą, kursai

nukrinta, kiaušinėliui pakliuvus vandenin. Iš plėksnelės išeina kamuolėlis apsiaustas iš visų pusių mirgančiais vėleliais; po tais vėleliais išdygsta paskiaus šešetas kabelių, o da vėliaus pasirodo ir galvelė. Tuo tarpu tasai mažutis kamuolėlis pakliuva į lydzio pilvą; neilgai trukęs pilve persikrausto į žarnas ir toliaus į raumenis. Raumenise jisai kiek tiek paugėja; galvelė susidruti, bet visai neišauga. Žmogui suvalgius kasnį negara išviriutos tokios lydekos, pas jį lizdininkas pabaigia augti. Suva, prarijęs ligotą žuvį, taip pat užsiauklėja savyje lydekos lizdininką.

Sunku žinoti, katra lydeka turi lizdininko kamuolėlių, katra ne. Geriausia, kad virėjos pasirupina žuvį gerai išvirinti, tai suvirina drauge ir lizdininko kamuolėlius, ir tasyk jau negalima užsikrėsti.

Iš Lietuvos.

Šunskai (Mariamp. p. Savalkų gub.) Šunskų valsčiaus ukininkai per vieną savo susirinkimą vaitystos kanceliarijoje padarė nusprendimą, idant samdininkams (bernams, mergoms, pusberniams, piemenims) kiekvienas ukininkas, traukiantis jiems iš vietos, butinai išduotų tam tikrą liudyjimą ant rašto, ir kad nė vienas ukininkas neimtų tokių samdininkų, kurie neturės tokio liudyjimo. Katras ukininkas samdys samdininką neturintį liudyjimo iš paskutinės savo vietos, turės mokėti į valsčiaus kasą 5 rublius baudos.

Žinoma, į tokią liudyjimą ukininkai įrašys samdininkams savo nuomonę apie tokio darbininko dorbštumą ir apie jo pasielgimą.

Ar toksai budas pribaudimo darbininkų išeis ukininkams ant gero, sunku išaugšto spręsti. Kad ukininkai patys visi būtų geri ir teisūs žmonės, tai galėtumei ko gero inkuriuoti, bet dabar tarp jų pačių tiek daug tamsių ir menkos verčios žmonių, kad toksai gali prispirtinas išdavinėjimas liudyjimu da labiau viską suardyti, nekaip kad pirma be kokių liudyjimų. Na, kad dabar koksai ukininkas, išpykęs ant samdininko, parašys jam ant keršto tyčia blogą liudyjimą, ką toksai samdininkas darys? Gudresniejai ir doresniejai, pasiduos į sudą ir tasysis kas-žin kolei, ir šelp maskolių vyriausybę, o koki pikčiai prasimanys vyarius budus atmonyjimo tokiems ukininkams, ir pagalios iš tų gerų norų gali pakilti gyvas pragaras.

Jug teisybė, kad samdytoji šeimyna Lietuvoje paskujamjame laike labai išdyko. Ir pačiame „Ukininke“ jau buvo kelis kartus rašyta apie tai; bet rasi da labiau išdykę ukininkų vaikai, ypač jaunieji vyrukai, iš kurių jug ir patys mūsų ukininkai yra kilę. Kad reiktų vienam iš šalies jieskoti teisybės,

ir išdėditi teisų sądą, tai būtų visai negalimas daigtos nuspresti, kas teisingas, o kas kaltas.

Senas kraučiū.

Svedosai (Ankmergės pav., Kauno gub.) Svedosose prie vietinės bažnyčios yra daugybė davatkų ir davatkininkų, tai yra tokių, kurie per didį dievobaimingumą yra davę prizadus netekėti arba nevesti. Bet, kaip sako, „jauno kraujas ne vanduo“: delto iš tų pačių pasižadėjusiųjų gyventi ankaltybėje daugelis įstoja į stoną moterystės; o kartais davatkėles ir gandras su savo dovanomis ap-lanko. Neseniai sicionai vienas davatkininkas rengėsi vesti moterį, — tai kiti jo bičiuliai davatkininkai (tur-but, iš pavydo) nusprendė jam kailį išperti, bet vargšą geri žmonės iš to pavojaus išgelbėjo.

O nėra tarp davatkų tankiai atsitinka minėtų ir kitokių prasižengimų, tai kunigai daug kart tur juos subausti; bet davatkos, labiau išsipažinusios su kunigais, kasdien be eidamos bažnyčion ir belandydamos po kleboniją, tokių kunigo pabaudimų visai nenor klausyti ir, patyrusios kokią kunigų silpnybę, siūncia ant kunigų skuudns pas vyskupą. Teip štai ant Svedosų kunigo Nainio davatka ir buvo parasiusi tokį skundą, bet nepaspejo išsiųsti, ir užtiko tą raštą jos bičiulės. Tada, ilgai negaisiudamos, sugrobė tą davatkėlę, nusigabeno ant rinkos, prisirišo prie stulpo, kur arklius riša, ir norėjo plakti, apnuoginusios; bet šitoji pagavo ne savą balsų klykti — subėgo žmonės ir atėmė sugrobtąją iš kankintojų nagų. Tai buvo trečią dieną velykų. Miesčionys labai pasipiktino iš tokių davatkų bei davatkininkų darbų ir ėmė rupintis, kad kaip nors galima būtų tas davatkas Svedosose išnaikinti.

Iš svetimų laikraščių.

Lenkiško **Wiek'o** Nr. 79 šių metų yra korespondencija iš Kauno, kurios štai kokia pradžia: „Mūsų gubernijoje jau keli metai kaip yra dvi labai naudingos institucijos, kaip ve: institutas arba mokykla, pašvesta mokslui kaimo ukininkystės, baronienės Budbergienės Panemuny, Panevėžio pav., ir mokslavietė pienininkystės p. Jono Ivanavyčiaus Pagojje, Raseinių paviete.“

Pirmutinė institucija įtaisyta 1889 m. Baronienė Budbergienė pavyzdį savo mokyklai paėmė nuo grovienės Cecilijos Plotėrienės, valdytojos žinomos mokyklos kaimo ukininkystės netoli Varsavos. Mokykla bar. Budbergienės turi 40 mokytinių. Nelaimė, beveik visos jos iš Kuršėmio ir Lyvžemio, o vietinių gyventojų mažą tėra. Vyriausias siekis mokyklos yra teoretiskas ir praktiskas lavinimas merginų moteriškoje kaimo ukinin-

kystėje, šeimininkystės bei suvartojimo pramonėje ir tt. Siekis, kaip matome, labai naudingas, ypač šiandienykščiuose laikuose, ir duodas galėjimą mokytinėms gauti tvirtą duoną kasnį. Mokslavietė yra vedama su sauzine ir rupestingai. Teoretiskieji išguldymai apima: žinias iš sodininkystės, pienininkystės, apie virimą, apie auginimą galvijų, kiaulių ir naminių paukščių, toliaus apie vedimą ukininkystės knygų ir elementarišką supratimą apie veterinariją ir higijeną, lygiai gyvulių ir žmonių. Praktiskieji išguldymai supažindina mokytines su visais skyriais moteriškos kaimo ūkininkystės. Tokių skyrių mokykloje yra devyni. Moteriška ukininkystė Panemuny yra vedama labai gerai ir pavyzdinčiai.

Bar. Budbergienė išlaiko mokyklą beveik vien tik savo kaštu, nes vyresnybė teduoda labai menką pašalpą. Kiekvienas skyrius turi gerai išsilavinusius ant savo skyriaus mokytojus. Yra mokinias bitininkas, sodininkas, suradribis, virėjas ir tt. Mokininės, išbaigusios čionai mokslą, lengvai gauna pelningas vietas didesniuose dvaruose pabaltmario provincijose.

P. Ivanavyčiaus pienininkystės mokykla teip pat išlaikoma iš didesnės dalies savininko išdu, nes valdžios pašalpos neužtenka. Mokykloje yra 20 mokytinių. Ir čionai išguldymai skiriasi į teoretiskus ir į praktiskus, o kiekvieni užima 4 valandas kasdien; tokiu budu mokytiniai turi ant dienos po 8 valandas užsiėmimo. Teoretiski išguldymai esti po užžiura direkcijos pradinių mokyklų ir priklauso normališkiems įstatams, neseniai išleistiems panašioms institucijoms. Ekonomiškoji mokyklos dalis esti po užžiura rodos, kurioje pirmtinė vieta priguli šios institucijos savininkui. Praktiskieji užsiėmimai pagal laiką meto dalinasi į vasarinius ir žieminius.

Mokytiniai patys turi atlikti beveik visas veiklystas, prigulinčias pienininkystė ukininkystei, kaip ve: patys daro sviestą, prižiūri ir melžia karves, žiūri galvijus ir tt. Galvijų prie mokyklos yra apšėiai. Ant darymo sviesto mokykloje p. Ivanavyčiaus labiausiai žiūri. Darymo sviesto mokina praktiskai savo skyriuje išsilavinęs danielietis, kurisai savo mokslą yra gavęs turtuose Dronningaago, Danijoje, plačiai garsioje pienininkystės ukininkystėje. Sviestas, dirbamas, Pagojje iš grietinės renkamos su pagalba vilpstėnės (centrifugos) ir labai perkamas Anglijoje, kur jį siūncia per Rygą.

Abidvi instituciji, bar. Budbergienės ir p. Jvanavyčiaus, šiandieniškuose laikuose, kada akis atkreipta ant ukio pramonės, kaip beveik ant vienintelės žemvaldžių pagalbos, kuriems

produkcija javų neužsimoka, turi didelę ateitį prieš save; jos yra labai pageidautinos ir naudingos mūsų draugijai. Todėl gi širdinga laiciu siunčiame jų įsteigtojams, sykiu su linkėjimais gero pasisekimo ir išsiplėtimo.

J. Bitaitis.

Iš svetimų šalių.

Visose karalystėse pasknuosinose metuose pradeda atsirasti tarp gyventojų vis daugiau ir daugiau priešininkų prieš savas vyriausybes. Tiek tu nueisi į Prancūziją, tiek į Italiją, tiek į Angliją arba Ispaniją — visur ta pati — visur svetias neramus, o vietomis pakelia ir maistus. Antai ant salos Kuba, gulinčios Atlantiskamjam didmarijje ir priklausančios Ispanijai, ši pavasarį pakilo prieš Ispanijos vyriausybę maistas, prie kurio prisidėjo didesnė pusė tos salos gyventojų, ir ispanams sunkiai atsieina jų numalšinimas. Ispanų vyriausybė išsiuntė po kelis kartus daug kariumenės ant Kubos, bet karas nelabai klostosi. Nors vyriausybės kariumenė daugiau siai musius laimi, bet iš kitos pusės bėda, kadangi dangybė kareivių pabėga prie maistininkų ir didina jų skaitlį ir galybę. Siomis dienomis vadovas vyriausybės kariumenės nusisovė, matydamas, kad kasdien vis dangybės kareivių pabėga iš jo kariumenės. Kas žin kaip pasibaigs tas maistas.

Vokiečių vyriausybė šiais metais davė iškasti milžinišką perkasą tarp rytinės bei vokiškosios jūros, prie kurio dirbo daug ir mūsų žmonelių. Ikišiolai didelė dalis Vokietijos laivų, visi laivai pabaltmarinių Rusijos miestų, kaip antai Rygos, Liepojos, Peterburgo, Helsingforso, didžiausioji dalis Svėdijos laivų — plaukdami toliau, kaip į Vokietiją, turėdavo eiti pavojingomis susmaugomis, tarpšaliais, tarp Danijos bei Norvegijos, o dabar visi tie laivai turės puikų, laisvą kelią minėtuojų parkas į Vokiškąją jūrą, o paskui į visas žemes — Belgiją, Olandiją, Prancūziją, Angliją, Ameriką ir į kitus tolimus kraštus. Siomis dienomis tasai perkasas tapo atvertas laivams eiti. Vokiečių žemei tasai perkasas kaštavo begalės pinigų, užtai, žinoma, ims nuo laivų gerą maitą.

Visokios žinios.

Žemės drėgnumas ir vaisingi-ji medžiai. Beveik netikėtinas daigtas, kokia daugybė vandens reikalinga mūsų dirbamiems augmenims. Nekalbant jau apie tą daugybę vandens, kurią augmens suvartoja savo augimui dar per jų lapus — išgaruoja didėi daug vandens, ir jų augmuo lapuotesnis, ir no daugiau įsiai vandens išlaikuoja. Teip,

desimties metų slyvos medis (mazosios veislės) per desimtis adynų iškvėpioja desimtis svarų vandens, o margas (beveik pusė desetinos) lauko apsodintas vaisingais medžiais paleidžia į orą per dvyliką adynų 20 000 svarų vandens. Dėl to priežasties augmens, kuriuos mes norime gerai išauginti ir išlaikyti, turi gauti daug vandens per žmogaus prigelbėjimą. Silta vasara, kada išgaravimas vandens iš žemės labai didis būva nuo saulės kaitinimo bei nuo vėjo putimo, reikia būtinai laistyti augmenis. Nereikia kasdien laistyti, bet privalome uždaboti, kad tasai žemės plotas, kuriame išrietusios augmenų šaknys, kad tasai, sakau, plotas taptų per laistymą gerai sudrėkintas tiek gilumo, kiek tik augmens šaknys pasiekia. Tankiai atsitinka matyti, kaip dideli medžiai tampa liejami vien apie kelmą, toksai liejimas neturi jokios vertės, nėra jannosios, smulkiosios šaknys, per kurias medis traukia iš žemės maistą, ne apie kelmą riečia, tik tai toli nuo kelmo, išaugusios iš šalių storųjų šaknų. Didelį medį reikia laistyti šitokiu būdu. Reikia iškasti duobutes su kastuvu arba išgręžti su žemęgraziu skykle į kokią 20 lyg 60 pirštų (colių) nuo stuburio atstui, žiurint pagal medžio šėntumą ir paskui pilti vandenį į tas duobutes. Kozna žemės maistą augmens suvartoja tik tai skystame pavidale, taigi vanduo reikalingas atskiesti trąsai žemėje, idant augmuo ją veikiau galėtų sunaudoti, idant trąsa nepasiliktų žemėje be naudos. Dėlto gi suprantamas dalykas, juog trėsimui medžių skystas mėšlas yra naudingiausias; o dėjimas mėšlo po velėna labai menkai teturi vertybės, jeigu nesufekia pagalbos didelis lytus, sniegas arba šėp vanduo, atgahentas paties žmogaus pavidale laistymo. Prie kozno trėsimu medžių būtinai reikia apšėiai laistyti, idant trąsa pasileistų žemėje ir smulkiosios šaknelės galėtų ją itraukti į save pavidale skystimo. Tas duobes, iškastas aplink medį liejimui skysto mėšlo (srutų) arba laistymui vandeniu, reikia ant visados palikti atdaras, idant į jas sūbėgtų vanduo nuo lytaus bei sniego ir tokiu būdu palengvintų žmogui laistymą, neduodamos vandeniui šalin nubėgti, kaip tai darosi tokį duobių aplink medį nėsant.

Berlyniskis.

Galvijai pabrangs. Maskolių vyriausybė žada itaisyti Liepojos mieste didelę galvijų pjovyklą. Į tą pjovyklą pirsks galvijus, pjaus juos cionai, o paskui mėsą sudys, saldys ir t. t. ir gabens į Angliją, Prancūziją ir į kitas žemes.

Mums, lietuviams, Liepojos netoli, ir mes galėsime pigiau prigabenti į Liepoją galyjus ne kaip toliaus gulintieji kraštai, kaip antai tikroji Maskolija, Baltoji Maskolija ir kitos

šalys. Tiktai ta bėda, kad Lietuvoje dabar galvijų veislė labai sunykusi; — būtinai reikia pradėti verstis pienininkyste, kuri drauge užaugins ir gerus galvijus. Dabar, kada Amerika teip pigiai atgabeną Europą javus ir iš javų jau toliau beveik nebus galima išgyventi, būtinai reikia kabintis į pienininkystę. Tiktai viena pienininkystė tegali išgelbėti Lietuvą ir kitus tokius kraštus iš šių dienų sunkaus padėjimo. Šita teisybė išpaalengvo daugelis ima pripažinti, ir Lietuvoje jau pradeda atsirasti žemvaldžiai, kurie meta viską, o griebiasi į pienininkystę.

Kaip gali partraukti lytų. Procekov, darbuokis, žmogau, rupinkis pagerinti savo gyvenimą, norėk suprasti Mano galybę, o ir Aš tau pagelbėsiu! — pasakė Dievas, sutvėręs žmogų. Žmogus, pildydamas savo Sutvėrtojaus prisakymą, darbuojas ir daug jau ką padarė ir suprato.

Pirma pradėjo jisai dairytis ir stebėtis į daigtus, esančius aplinkui jo, ir suprato, kaip tuos daigtus apverstį ant savo naudos: sugavęs giriųje arkli, įkinkė į vežimą, į žagre ir liepė save vežti arba žemę arti, idant istėbėtas naudingas jėvas derlingiau augtų; sugavę karvę ir avi ir, prigudinęs prie savęs, maitinas jų pienu ir mėsa . . . Apsiruošęs aplinkui savęs, stebėjos toliau ir, pamatė syla bėgančio vandens, idavė jam sukti malūnų ratus; įpykęs ant nožmaus vėjo, įkinkė jį į laivą važinėti po jures — mares; toliau, ištyręs garo syla, liepė jam vežti geležies kelių virtines vežimų-triojų ir sukti ratus garlaivių ir kitų sunkių bei sunkesnių masinų . . . Nėgana važinėti žemę ir vandeniui, mat, čia perangsta, patiko žmogui oro ir dangaus erdmės, kame nėra nė galo, nė krašto, ir pasidirbdino sau jisai orlaivį kartu su paukščiais po orą lankioti. Bet vėjas, supykęs ir kartu nusigandęs, idant žmogus neišvytų jo iš jo karalystės, neša žmogaus orlaivį ne ten, kur tas norėtų, o kur sau tikęs. Bet nėra ko abejoti, kad žmogus neužilgo ir čia apgalės vėją. Tuo tarpū, norėdamas save už vėją galingsiai parodyti, žmogus pasiryžo paganti iš po vėjo valios debesis, kurie lygšiolei vieno jo teklause, ir, kaip girdėti, buk tas žmogui pasiklojo. Prieš porą metų Amerikos laikraščiuose buvo pranešta, buk galima partraukti reikale lytų.

Vienas mokytas amerikietis, Edvardas Povers, istebėjo, kad laike paskutiniojo tarp vokiečių ir prancūzų karo, kurs buvo prieš dvidešimtį ketverius metus, po kožno didesnio mušio lijo lytus. Tam mokytam vyriui, dingtelėjo mislis į galvą, kas to per do priezastis, ar tik ne pati kova yra kaltininkė

to lytaus. Pradėjo jisai męstis po senus laikraščius (gazetas) ir knygas, kame tiktai buvo aprašyti karai ir mušiai, o ir ten atrado, kad nekartą po mušio lijo, nors pirma ir laike mašio buvo buvusi giedra. Tada Edvardas Povers parasė knygeles, bandydamas išparodyti, juog tankus iš armotų ir kitų sandyklių šaudymas pritraukia lytų. Jis aprokavo, buk su pagelba kokios poros simtų armotų gali sutraukti lytų tokiose Amerikos šalise, kame bemažo niekuomet nėra lytaus ir kame dėlto negal jėvai derėti. Bet to nieks nebandė tuokart, nes labai daug tam dalykui reikėjo pinigų.

Jau trejatas metų, kaip amerikiskas generolas, Danielius Ruggles, apsisotojo ant tos mislies, kad jeigu armotų sūviai gali partraukti lytų, tai tą pat galima padaryti sproginant viena paraką arba dinamitą (kurs stipresnis yra už paraką), ar tai ant žemės, ar tai pakeliant juos augštai į orą ir ten uždegant.

Tam dalykui, tai yra Ruggles'o išbandymui Suvienujų Valstijų seimas užpėnai paskyrė 9 tukstantis doliarų (amerikiskas doliaras lygus bemažo 2 rubliam). Už tuos pinigus tą patį metų keli mokyti vyrai, nuvažiavę į sausą šalį, kame bemaž niekuomet nėra lytaus, padarė tris bandymus. Pirmą kartą jie bandė Liepos mėnesio 29. dienojė: apie 5 adyną vakare jie pradėjo ant žemės plaišinti paraką ir dinamitą ir plaišino per vieną adyną. Išmušus septintai, išnaujo plaišino. Oras buvo suvisu gaidrus. Per pietus antrą dieną dangus netikėtai apsinke, ir užėjo toks lytus po to, juog upeliai pasidarė. Po aštuonių dienų, tai yra Rugpjūčio 5. dienoje, antrą kartą jie bandė, plaišindami per 12 adynų paraką ant žemės; tuo pačiu laiku už kelių jorštų nuo tos vietos jie pakėlė su pagelba balionų paraką ir dinamitą į orą ir ten uždegė. Antrą dieną lytus lijo trejetą adynų. Paskutinis bandymas buvo atliktas vidūdieny 13. dienoj to paties mėnesio. Teip-pat plaišino ant žemės per adyną paraką ir dinamitą, o nuo tos vietos per mylą uždegė parakus, pakeltus balionuose. Naktį pradėjo grumėti perkunija, o po adynos jau smarkiai lijo.

Bet tie keli bandymai dar neparodo risos tiesos: gal litus lijo teip sau, gal ans butų lijes ir be deginimo parakų ir dinamitų; reikia dėlto laukti kitų bandymų, ka jie parodys. Jeigu istikro bus galima sutraukti virsute parodytu būdu lytų, tai tas bus visai žmonijai didelė geradėjystė: nebesibijos žmonės giedros ir pavers didelius žemės plotus, kame dabar, is priezasties nebuvinuo lytaus, nieks neauga, į naudingus laukus. Amerikoje, sako, jau esanti draugystė, kuri apsiimanti už pinigus, giedrai esant, partraukti lytų.

(J. Sveikšnyš)

Mažmožiai.

Rygos lietuvių snektos.

Audėjų gatvėje:

- I. Sveiki druti! iškur pareidamas ir kur eidamas?
- II. Dėkui tamstai už sveikinimą. Parvažiavau dabar iš Joniškio.
- I. Malonėčiau išgirsti, kaip ten einasi su lietuviyste?
- II. Dievui dėkui — viskas gerai, tiktai bažnytelėje didei nepatinkama.
- I. Na?
- II. Taigi, adynas gieda lenkiškai, o man toks nepatikimas, juogei iš bažnyčios turėjan išbėgti.

Katatikų gatvėje:

- I. Sveiki druti! Kur tamista?
- II. Sveiki! Aš einu į bažnyčia, o kur tamista?
- I. Ir aš einu į bažnyčia.
- II. Paklydai drangas: jug jau bažnyčia tamstai pasiliko užpakalyje.
- I. Tojė aš jau buvau, bet, kaip radan lenkiškai bebambariuojant, ir išėjau: einu į senąją bažnyčia, — tenais bus šiandien latviškai.
- II. Kad taip, tai aš ir einu į senąją.

Vienoje trioboje trys žemaičiai:

- I. Veikia! gausime da vieną kunigą iš Lietuvos — lietuvi!
- II. Tad dabar turėsime keturis savo tautos kunigus: du lietuvių ir du žemaičių.
- III. Iškur tamista tuos žemaičius išrandi?
- II. O Bruožius su Bertašiu — kas tuodu?
- III. Ogi lenkai!
- I. Seip rods butų lenkai, tiktai gaila, kad juodu lenkiškai da neišmoko.
- II. Kaip tad neišmoka? Jug anuodu vis lenkiškai kalba.
- I. Delto kalba, kad da tebesimokina, o kaip išmoks, tai pradės kalbėti savo tėvų kalbą, žemaitišką.
- Visi. Cha, cha, cha, cha, cha!!

Atviras laiškelis

„Apžvalgos“ redaktoriui
(tikramjam, ne atsakančiamjam).

„Nesėsk ne į savo roges!“
Priežodis.

Ko Tamista teip užsirustinai ant manęs už patalpinimą į Nr. 12 „Ukininko“ Tamstos ir Tamstos laikraščio mokslo? Rasi perprastai eiles sustačiau — tai gal buti (nors Tamista, zinoma, apie tai spėsti neįstengi), bet juog mislis tos dainelės tikra ir teisinga, tai visi jug pritaria ir pats Tamista širdyje savo jug ir turi pripažinti tą teisybę. Jug sakoma, juog teisybė į akis duria — tai tur-but ir Tamistai

idhrė labai persulingai, kad Tamista gasdina kas žin ka liudysias prieš mane. Jokių lindyjimų aš neprivėginu, nesą nesmi nieko nusidėjęs. Bet gali buti, juog Tamista vėlė kokią denunciaciją, koki skunda ant manęs prasimanysi per kitas rankas? Nors joki skundai man nebaisūs, tačiau aš ne vėlyčiau Tamistai to daryti vien dėlei Tamistės paties dvasiškos naudos. Jau Tamista iš „elementoriaus“ žinosi, juog vagis pradeda nuo adatos. Teip lygiai visi nusidėjęliai pradeda nuo mažmožių. Tamista, apsisiautęs „Apžvalga“ ir susijuošęs su davatkiška juosta, jau šaunu galą nudrožei šiais keliais, — bijausi delto, idant Tamista paskutinai ant nesugryžtinios neįjunktum į dorišką purva grimsti. Padėjimas anų metų „Apžvalgoje“ mano vardo po Jankaus straipsnapalaikiu, parašytu ant apmelavimo ir nužeminimo manęs, jau buvo drange ir denunciacija ant manęs judviejų su Jankum. (Aš nieko ant to nesakiau.) Toliaus išdavimas Jocio, denunciacija (per antras rankas) ant to paties bičiulio Jankaus, samišiui su yvairiais purvinais vėlimais prieš mane, prieš kitas žmogystas ir prieš knopas, beįskant juodošiu grasių, — tai jau ne adata! Ar Tamista supranti kur esas? . . . Aš („Pats pons“).

Rubliaus kursas 2 auksinai (markiai) 20 fenigų.

Apgarsinimas.

Nauja lietuvisku knygu pirklystė

Viliaus Kalvaicio

Tilžeje, liepų ulyčioje

Atverta nuo pirmos dienos Balandžio mėnesio.

P. Vilnius Kalvaitis parduoda visokias lietuviškas knygas ir visus lietuviškus laikraščius, išeinančius Prūsijoje ir Amerikoje. Vilnius Kalvaitis perka rankraščius, ir senoviskas lietuviškas knygas ir apmaino senoviskas knygas ant naujų knygų.

Norint gauti knygų katalogą, reikia įdėti į gromatą markutę už 5 centus arba už 10 kap.

Adresas V. Kalvaicio pirklystės toks:

Herrn V. Kalvaitis,

Tilsit (Ostpr.) Germany, Lindenstrasse Nr. 7.

Turinys:

Nurodymas ir priminimas. — Apie lizdininkus. — Iš Lietuvos: Sunkai, Senas kriaučiūns, Svedosai. — Iš svetimų laikraščių. J. Bilaitis. — Iš svetimų salų. — Visokios žinios: Žemės drėgnumas ir vaisingieji medžiai. Berlyniskis. Galvijai pabrangs. Kaip gali partraukti lytų. J. Šeekšnys. — Mažmožiai. — Atviras laiškelis. Aš („Pats pons“). — Rubliaus kursas. — Apgarsinimas.

— Nr. 13 ir 14 „Ukininko“ priedas:

Keli žodžiai apie nežmoniškų maskolių darbus Kražiuose ir apie sudyjimą kražiečių Vilniuje.